

S. Sayısı : 84

Devlet demiryollarının ihtiyacı olan muharrik ve müteharrik edevatın siparişi için 16 000 000 liraya kadar taahhüd yapılmasına dair olan 3247 sayılı kanunun I nci maddesini değiştiren kanun lâiyhası ve Nafia ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/922)

T. C.

Başvekâlet

Kararlar müdürlüğü

Sayın : 6/4603

27 - XII - 1937

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

3247 sayılı kanunun birinci maddesinin değiştirilmesi hakkında hazırlanan ve İera Vekilleri Heyetinin 23 - XII - 1937 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası esbabı mucibesile birlikte sunulmuştur.

Başvekil

C. Bayar

Esbabı mucibe

1 — Bu güne kadar olan hatlarımızın uzayış ve genişleyişine ve nakliyatın gittikçe artmasına göre bu gün mevcud olan lokomotif, furgun, yolcu arabası ve yük vagonu kâfi gelmeye başlanmış ve sıkıntı gittikçe artmakta bulunmuştur.

Aşağıdaki on memleketin mukayeseli cetveli Devlet demiryollarının lokomotif ve vagon sıkıntısının malzeme kıtlığından ileri geldiğini gösteren en bariz bir delildir:

	Lokomotif Km. başma	Bagaj furgunu Km. başma	Yolcu arabası Km. başma	Yük vagonu Km. başma
Cezayir	0.25	0.08	0.26	2.75
Fas	0.10	0.05	0.33	4.41
Bulgaristan	0.17	0.06	0.19	3.58
Yunanistan	0.11	0.07	0.17	3.39
Yugoslavya	0.25	0.18	0.41	6.38
Romanya	0.33	0.11	0.34	5.45
Macaristan	0.24	0.17	0.73	5.12
Çekoslovakya	0.36	0.24	0.81	8.09
Danimarka	0.26	0.26	0.80	4.55
Estonya	0.14	0.05	0.40	4.67
Litvanya	0.14	0.05	0.20	3.10
Türkiye	0.075	0.01	0.13	1.60

Görülüyor ki Cezayir ve Fas da dahil olduğu halde bu memleketlerin hepsinden daha az malzememiz vardır.

A) Gerek hatlarımızın uzunluğu,

- B) Gerek başka memleket hatlarına nazaran daha fazla muhtelif istikametlere nakliyat yapması,
C) Gerekse nakliyatın gittikçe artan bir inkişaf göstermesi,
Ç) Cümhuriyet Devletinin sanayileşme programının tatbikından mütevellid yeni, yeni nakliyat ihtiyaçlarının bildirilmesi ve
D) En nihayet yurdun müdafaası gibi esaslı bakımlardan bizde kilometre başına bulunması lâzım gelen lokomotif ve vagon ölçüsünün hiç olmazsa.

	Lokomotif Km. başına	Bagaj furgunu Km. başına	Yolu arabası Km. başına	Yük vagonu Km. başına
En az	0.10	0.014	0.19	2

olması lâzım gelmektedir.

Bu asgarî ihtiyaç ile yukardaki cetveldeki halî hazır vaziyeti karşılaştırılınca şimdiki mevcudu bu günkü ve önümüzdeki yılların asgarî ihtiyaç ölçüsüne çıkarmak için âcîl tedbir almak zarureti olduğu görülüyor.

2 — Bundan başka ister bu günkü mevcud nazarı dikkate alınsın ister asgarî ihtiyaç ölçüsüne iblâğ edilmiş şekli nazarı dikkate alınsın her iki halde de, fennî ömürlerini bitirip her sene muayyen nisbet dahilinde hurdaya çıkarılacak olan malzeme yerine alınması lâzım gelen malzemenin de hesaba katılması zaruridir.

Bu hususta yapılan hesaplar neticesine göre:

Her sene:

20 — 30 =	Lokomotif
30 — 40 =	Yolu arabası
300 — 500 =	Yük vagonu

yenilemek mecburiyeti vardır.

3 — Bütün bu esaslara göre yapılan hesabat neticesinde hatlarımızın Erzuruma varacağı 1940 senesine kadar en az 122 lokomotif 22 furgun 172 yolu vagonu ve 3900 yük vagonunun tedarikine katî ihtiyaç olduğu tesbit edilmiştir.

A) Bu ihtiyaçtan 30 lokomotif 22 yolu vagonu ve 200 kadar yük vagonu (Dinko) mukavelesi tatbikatından olarak ismarlanmak üzere.

B) Geriye kalan malzemedan (2400) yük vagonu Sivas atölyesi bitince orada senede (800) yeni yük vagonu imal edileceğine göre üç senede yapılmak üzere Sivas atölyesi inşaatının bitimine bırakılabilir.

C) Geriye kalan (1300) yük vagonundan 200 adedi de 1937 malî yılı bütçe kanununun 5 nci maddesi ile temin edilecektir.

D) Geriye kalan 92 lokomotif 170 yolu arabası ve 1100 yük vagonunun önümüzdeki 3 : 4 yıl içinde tedariki zaruridir.

Bunun da bu günkü rayice göre tutarı (16 000 000) lira kadardır.

4 — Bu (16 000 000) lirayı, birden Devlet demiryollarının tedarik edib taahhüdata girişmesine imkân yoktur.

Çünkü her sene işletme gelirinden, satın alınan hatların taksit bedellerini ödemektedir.

Bundan başka, Sivas atölyesi, Ankara Gar binası, ve sair inşası zarurî olan yeni istasyon, ambar ve saireyi yine işletme gelirinin fazla varidatı ile yapmakta olduğu gibi, satın alınan hatların işlenmiş olan üst yapılarını da yine bir program dahilinde yenilemek işlerini de bununla temin etmeğe gayret etmektedir.

Bu vaziyet karşısında bu (16 000 000) liralık malzemeyi ancak uzun vadeli mühletlerle ve âtî senelere sari taahhüdlerle başarabilmek yolunu tutmak yani, muktazi, malzemeyi az zamanda almak, parasını daha uzun vadelerle ödemek yolu ile bu malzemeye bir an evvel kavuşmak zarureti vardır.

İşte bu kanun projesi bu sebeble teklif edilmiştir.

Satın alınan hatların mubayaa taksitlerinden İsviçre frangının düşmesi yüzünden 1937 senesinde

yapılacak tasarruf göz önüne alınmak suretile mubayaa tahsisatı vazedilmiş ve işletme bütçesi de işletmenin normal ve fevkalâde ihtiyaçlarını karşılayabilecek surette ve mütevazın olarak tanzim ve takdim edilmiş bulunmasına göre, bu mikdar tasarruf kömür ve malzeme stoku gibi tabiatile ihtiyacı saireye karşılık olarak kalıştır.

Esasen sipariş edilecek bu malzemenin 1938 senesinden itibaren teslimatına başlanacağı cihetle her sene ödenecek mikdarın; bir taraftan İsviçre frangının maruz farkından bir milyon küsur liraya yakın bir mikdarı ile, diğer taraftan Ankara Gar binası inşaatının hitama ermesi ve Sivas atelyesi inşaatı ile tezgâhlarının da 1939 senesinde arkasının alınması sebebiyle fazlai varidattan (1 000 000) liranın bu işe tefrik ve tahsisi ile temini ve bu suretle ceman 2 000 000 liranın bütçeye tahsisat olarak konabileceğini mümkün görmekteyiz.

Sivas atelyesi inşaatı ile tezgâhları bedelinin hitamı tesviyesine kadar 1938, 1939 seneleri bütçelerine birer milyon liradan fazla tahsisat konamayacağı ve çünkü bir taraftan şayanı şükran bir surette her sene işletme varidatının artmasına mukabil, diğer taraftan bu artışın tabii ve zarurî neticesi olarak işletme vardiatri ile sıkı alâkası olan işletme masraf ve ihtiyaçlarının da artması sebebiyle masraf bütçesinin de seneden seneye yükselmesi buna maddî imkân veremeyeceği göz önüne alınarak 1938 ve 1939 senelerinde bütçemize birer milyon lira ve 1940 - 1947 senelerinde de 2 şer milyon lira tahsisat koymak ve böylece 9 senede itfa edilmek üzere bir tediye plânı tanzimine zaruret görülmüştür.

Gereği böyle uzun vadeli mubayaa sistemi, malın bir mikdar pahalı alınmasını icab ettireceği şüphesiz ise de yukarıda arzedildiği üzere işletme varidatı fazlalarının memleketin ve işletmenin hayatî ihtiyaçlarını teşkil eden bir takım mühim inşaat ve tesisata hasredilmiş bulunması ve mubayaa olunmuş hatların milyonları bulan taksitlerinin miadında ödenmesi mecburiyeti ve işletmenin memleketin iktisadî ve ticarî ihtiyaçlarını karşılayabilecek surette seneden seneye tekemmülâta doğru yürümesinin tevlihd ettiği külfet ve masraflar ve binnetice bu malzemeye olan şiddetli ve âcil ihtiyaç ve hulâsa içinde bulunduğumuz bu günün şartları ve icabları böyle bir sisteme müracaata mecbur kılmaktadır.

Bunuula beraber bu malzeme 3 - 4 sene zarfında tamamen idareye teslim edileceği için bunların hemen hizmete ve nakliyata tahsisi suretile idare için bir haylı faide ve menfaatler temin edeceği ve işletme varidatının artmasına saik olacağı şüphesizdir.

Malzeme bedelinin uzun vade ile ve mukassatan verilmesinin maliyet fiatının bizzarure bir mikdar artacağı arzedilmiştir. Ancak bunun mümkün mertebe önüne geçebilmek maksadile bu malzeme bedelinin indeliab Maliye vekâletinin kefaletile ve ihraç edilecek bonolarla ödenmesi için kanunun 3 neü maddesi teklif edilmiştir. Bu takdirde müteahhid daha evvel eline geçeceği bonoları kırkırmak suretile muhteviyatına bir an evvel tesahüb etmek imkânını bularak binnetice nisheten uenz teklifata bulunması temin edilmiş olacaktır.

Şurasını da hassatan zikretmek lâzım gelir ki bu 16 milyon lira bu günkü rayice göre sırf malzemenin bedelidir. Bunda ve hesaplarımızda gümrük resmi ve muamele vergisi dahil değildir. Bu da takriben 3 milyon lira kadar bir mikdar tutmaktadır.

Bu paranın defaten tesviyesi bütçe bakımından Devlet demiryolları için imkânsız görüldüğünden gümrük resimlerle muamele vergilerinin de satın alınan malzeme bedeli gibi mukassatan tesviyesi ve her sene bütçesine 300 000 lira konulmak suretile ödenmesi muvafık görülmüş ve 4 neü madde bu maksadla teklif edilmiştir.

Nafia encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Nafia encümeni

Esas No. 1/922

Karar No. 5

5 - I - 1938

Yüksek Reisliğe

3247 sayılı kanunun birinci maddesinin değiştirilmesi hakkında hazırlanan ve İera Vekilleri Heyetinin 23 - XII - 1937 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası ve esbabı mucibe mazbatası Nafia ve Maliye vekâletleri salâhiyettar memurları hazır olduğu halde okundu ve icabı görüşüldü:

Esbabı mucibenin tetkikinden ve alınan izahattan encümenin vâsıl olduğu kanaat şu olmuştur ki, mevcud hatlarımızın tulü ve her sene buna ilâve olunan mikdara nazaran bu hatlar üzerinde münakalâtı temin edecek olan lokomotif, furgon, yoleu arabası ve yük vagonu gibi malzeme miktarı da pek noksandır. Hatlarımızın tulü arttıkça ihtiyaç had bir safhaya girmekte ve münakalâta güçlük çekilmektedir.

Memleketimizdeki demiryolları kilometresine isabet eden lokomotif, furgon, yoleu arabası, yük vagonu miktarları komşularımız olan balkan memleketlerine nazaran pek çok azdır. Yapılan tetkikler ve hesaplar neticesinde gerek bu noksanı tamamlamak ve gerek eskiyenlerin yerine konulmak üzere her sene..

Lokomotif 20 - 30

Yoleu vagonu 30 - 40

Yük vagonuna 300 - 500

ihtiyacı olduğu tahakkuk etmiştir.

Bu ihtiyaç ve zarureti karşılamak üzere 3247 sayılı kanun kabul olunmuş ve dokuz senede itfa edilmek üzere 16 milyon liraya kadar taahhüd icrasına Nafia vekili mezun kılınmış ise de bu malzemeyi satan müesseseler uzun vadeli taahhüde yanaşmamış ve fiati haddinden fazla yüksek istemişlerdir ve faiz miktarının yüksekliği de alma-

cak malzeme miktarını da tenkis etmiştir. Diğer taraftan demiryollarımızda seneden seneye görülen inkişaf ve varidatındaki artış nazarı dikkate alınarak satın alınacak malzeme bedelinin daha kısa zamanda itfa edileceği ve bu yüzden mühim miktarda menfaatimiz olacağı ve satışların bu şeraite göre daha ucuz ve çok malzeme verecekleri anlaşılmış ve bu lâyiha ona göre hazırlanmıştır.

Binaenaleyh Devlet demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü tarafından lokomotif, yoleu ve muhtelif yük vagonu satın alınması ve bunların her türlü masrafları için müteakib senelere sari olmak ve 1938 senesinden itibaren her sene tediye edilecek miktarı 4 milyon lirayı geçmemek ve en geç altı senede ödenmek üzere 16 milyon liraya kadar taahhüd icrasına Nafia vekili mezun kılmaktadır.

Aynen kabul olunan lâyiha havalesi mucibince Bütçe encümeninde tetkik kılınmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Nafia E. Reisi	M. M.	Kâtib
Erzincan	Kayseri	Manisa
A. Samih İtler	A. Hilmi Kalaç	Osman
Ankara	Afyon K.	Afyon K.
E. Demirel	Cemal Akçın	M. Gönenc
Elâziz	Eskişehir	İçel
F. Z. Çiyiltepe	A. Özdemir	H. Saydam
Isparta	Kars	Kastamonu
H. Özdamar	Baha Öngören	Sami Erkman
İzmir	Niğde	Samsun
S. Epikmen	Halid Mengi	Dr. A. Sirel
Tokad	Kastamonu	
S. Üke	Veled İzbudak	

Bütçe encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe encümeni
Mazbata No. 58
Esas No. 1/922

11 - I - 1938

Yüksek Reisliğe

Devlet demiryollarının ihtiyacı olan muharrrik ve müteharrik edevatın siparişi için 16 000 000 liraya kadar taahhüd yapılmasına dair olan 3247 sayılı kanunun birinci maddesinin değiştirilmesi hakkında olup Başvekâletin 27 - XII - 1937 tarih ve 6/4603 sayılı tezkeresile Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası Nafia encümenince tetkik edildikten sonra encümenimize havale edilmiş olmakla Maliye vekili ile İşletme umum müdürü hazır oldukları halde okudu ve konuşuldu :

Devlet demiryolları ve limanları umumî idaresi tarafından satın alınacak lokomotif, yoleu ve muhtelif yük vagonları ile bunların her türlü masrafları için dokuz senede sarfedilmek üzere 3247 numaralı kanunla tahsis edilmiş olan 16 milyon liranın gerek Hükümetin ve gerek Nafia encümeninin esbabı mucibe mazbatalarında izah olunan sebebler üzerine altı senede sarfedilmesini temin maksadile teklif olunan lâyiha encümenimize da kabul edilmiştir.

Müstacelen müzakeresi dileğile Umumî Heye-

tin tasvibine konulmak üzere Yüksek Reisliğe sunuldu.

Reis	Reis V.	M. M.
Burdur	Isparta	Trabzon
M. Şeref Özkan	Mükerrem Ünsal	R. Karadeniz
Kâtib		
İstanbul	Balıkesir	Çorum
F. Öymen	E. Adakan	E. Sabri Akgöl
Gazi Anteb	Gümüşane	İzmir
A. H. Ayerdem	D. Sakarya	K. İnanç
Kayseri	Kırklareli	Kırşehir
F. Baysal	Ş. Ödül	M. Seyfeli
Malatya	Mardin	Muş
M. Öker	R. Erten	Ş. Çiloğlu
Muş	Ordu	Seyhan
Ş. Ataman	H. Yalman	N. Eldeniz
Siird	Sivas	Trabzon
M. Mayakon	R. Başaru	Sırrı Day
Yozgad		
S. İçöz		

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

3247 sayılı kanunun birinci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun lâyihası

MADDE 1 — 11 - VI - 1937 tarihli ve 3247 sayılı kanunun 1 nci maddesi aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Devlet Demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü tarafından lokomotif, yolcu ve muhtelif yük vagonu satın alınması ve bunların her türlü masrafları için müteakib senelere sari olmak ve 1938 senesinden itibaren her sene tediye edilecek mikdarı (4) milyon lirayı geçmemek ve en geç altı senede ödenmek üzere (16) milyon liraya kadar taahhüd icrasına Nafia vekili mezundur

Bu taahhüde müsteniden her sene sarfedilecek mikdar mezkûr idarenin bütçesine tahsisat olarak konur.

MADDE 2 — Bu kanun neşri tarihinden mu-teberdir.

MADDE 3 — Bu kanunun hükümlerini icra-ya Maliye ve Nafia vekilleri memurdur.

23 - XII - 1937

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
C. Bayar	Ş. Saracoğlu	K. Özalp
Da. V.	Ha. V.	Ma. V.
Ş. Kaya		P. Ağralı
M. V.	Na. V.	İk. V. ve Zr. V. V.
S. Arıkan	A. Çetinkaya	Ş. Kesebir
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	Rana Tarhan	